

ELŐSZÓ

Szenci Molnár Albert irodalmi pályája az utolsó nagy reformátorok — Károlyi Gáspár, majd Théodore de Bèze és tanítványaik — mellől indult 1590 körül, s az angol forradalom előszelétől már megérintett fiatalok — Medgyesi Pál és társai — útra bocsátásával zárult 1633—34-ben, Molnár élete végső hónapjaiban. Majdnem pontosan e két dátum közti évtizedeket szoktuk irodalmi és kulturális fejlődésünk késő-reneszánsz periódusának nevezni. Nem megalapozatlan tehát, ha egyszerre kerül szóba a magyar kései humanizmus társadalmi, eszmei, vallási összefüggéseinek egész komplexuma — és az áramlat legnagyobb alkotó-szervező egyénisége, Molnár Albert.

Kultúrpolitikus és tanár, teológus és diplomata is volt; de mindenekelőtt író, költő, nyelvtudós, kiemelkedően termékeny műfordító és szerkesztő-kiadó. Korszerűen, „nyomda alá” dolgozott: roppant erőfeszítések árán gondoskodott műveinek színvonalas közreadásáról. A választott életforma, a több évtizedes külföldi bujdosás szintén arra való volt elsősorban, hogy legyen pénz és nyomda ennek a szándéknak a valóra váltásához. Kéziratainak, levelezésének, s egy mozgalmas pálya más dokumentumainak megőrzésére is féltő gonddal ügyelt. Annál föltűnőbb, hogy ez a gazdag irodalmi örökség sokáig milyen mostohagyermeké volt a modern szövegkiadásnak. Dézsi Lajos máig nélkülözhetetlen napló- és levelezés-kiadványa még a múlt század végén hagyta el a sajtót. Molnár Albert irodalmi munkásságának hozzáférhetővé tételéért azóta, háromnegyed évszázadon át nem tettek annyit, mint a közelmúltban, az 1970-es évek első felében. Egymás után jelent meg ekkor kritikai kiadásban zsoltárainak s más magyar és latin verseinek, előszavainak, ajánlásainak gyűjteménye (*Régi Magyar Költők Tára XVII/6.*), majd egyik prózai munkája, „A legfőbb jóról” szóló erkölcsfilozófiai értekezés (*Régi Magyar Prózai Emlékek 4.*). Válogatott műveivel (*Magvető, 1976*) kevésbé ismert könyveinek sok szép részlete, levelek, s a Napló első teljes magyar fordítása került az olvasók kezébe. Közben, a négyszázadik születési évforduló alkalmából néhány folyóirat — főleg a *Kortárs* és a *pozsonyi Irodalmi Szemle* — értékes anyagot adott közre különszámokban.

A fontos vállalkozások e sorához szerényen és nagyon megkésve csatlakozik a jelen kötet. Törzsanyagát azoknak az előadásoknak a teljes (sőt részben bővített és jegyzetapparátussal ellátott) szövege adja, amelyek jubileumi tudományos ülésszakokon hangzottak el. 1974 tavaszán a Magyar Tudományos Akadémia és az egyetemek képviselőiből — Tolnai Gábor vezetésével — alakult emlékbizottság Sárospatakon rendezett ilyen konferenciát; majd Csehszlovákiában a szülőváros, Szenc fogadott be egy másik tudományos összejövetelt. A két ülésszakon a kései reformáció és humanizmus legjobb magyar, szlovák, francia, német szakértői különböző szakterületek képviselőitében szóltak. A tanulmányok közt ezért éppúgy van helyi és országos érvényű gazdaság- vagy társadalomtörténeti áttekintés, mint a kor filozófiai, politikai, vallási küzdelmei egy-egy epizódjának megvilágítása, verstani polémia, irodalomtörténeti összefoglalás, vagy az

életmű bizonyos részeiről (pl. a latin versekről) kialakult eddigi fölfogással radikálisan szembehelyezkedő, új értékelés.

Talán nem túlzás a kutatómunka serkentését várni a Kisebb közlemények rovatától is: Szenci Molnár tucatnyi ismeretlen levelét, több latin versét sikerül itt közreadni, s e dokumentumok mellett szétszóródott könyvtárának töredékeire, munkásságának altdorfi szakaszára, feleségének első férjére, a titokzatos Conrad Vietorra, a lázadó kortárs, Újfalvi Imre perére vonatkozó adatokat.

A cikkeket a szerzők által használt nyelven, tehát a magyar mellett öt esetben szlovákul, franciául, illetve németül adjuk.

A József Attila Tudományegyetem, a pozsonyi Madách Könyvkiadó, a Szegedi Nyomda meg más intézmények vezetőinek, munkatársainak, s különösen a szerzőknek és a kötet lektorainak — Bán Imrének, Klaniczay Tibornak — nagyvonalú segítségük, gondos munkájuk mellett türelmükért is köszönettel tartoznak a szerkesztők.